

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

The Canon of Discourses - Subcommentaries (Sutta
Piṭaka - Tīkā)

4. The Collection of the Numerical Discourses -
Subcommentaries (4. Aṅguttara Nikāya - Tīkā)

04. Subcommentary on the Book of the Fours (04. Catukkanipāta-
tīkā)

2. The Second Fifty (2. Dutiyapaṇṇāsakaṃ)

PaliVerse

4. The Collection of the Numerical Discourses - Subcommentaries

04. Subcommentary on the Book of the Fours

2. Dutiyapaṇṇāsakam

1. Puññābhisandavaggo

1. Paṭhamapuññābhisandasuttavaṇṇanā

51. Dutiyassa paṭhame puññābhisandāti vā puññānadiyo. Avicchedena niccam pavattiyamānāni hi puññāni abhisandanaṭṭhena “puññābhisandā”ti vuttā. Aparimitanti āḷhakagaṇanāya aparimitaṃ, yojanavasena paṇassa parimāṇaṃ atthi. Tathā hi heṭṭhā mahāpathaviyā upari ākāseṇa parato cakkavāḷapabbatena majjhe tattha tattha ṭhitehi dīpapabbatapariyantehi paricchinnaṭṭhā yojanato sakkā pamāṇaṃ kātuṃ. Bheravārammaṇehi saviññāṇakāviññāṇakehi bheravārammaṇehi. Tathā hi taṃ mahāsaṃvāsamacchakumbhīlayakkharakkhasamahānāgadānavādīnaṃ saviññāṇakānaṃ vaḷavāmukhapātālādīnaṃ aviññāṇakānaṃ bheravārammaṇānaṃ vasena “bahubherava”nti vuccati. Sesamettha uttānameva.

Paṭhamapuññābhisandasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Dutiyapuññābhisandasuttavaṇṇanā

52. Dutie sotāpaṇṇassa saddhā adhippetāti sotāpaṇṇassa maggenāgatā saddhā adhippetā.

Dutiyapuññābhisandasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

3-4. Paṭhamasaṃvāsasuttādivaṇṇanā

53-54. Tatiye yathākammaṃ tā tā gatiyo aranti upagacchantīti ariyā, sattā. Ime pana kucchitā ariyāti kadariyā. Thaddhamaccharino, thaddhena maccharena samannāgatāti attho. Thaddhamacchariyasadiṣaṇhi kucchitaṃ sabbadā nihīnaṃ natthi sabbaguṇānaṃ ādibhūtaṃ bhogasampattiādisabbasampattīnaṃ mūlabhūtaṃ dānassa nisedhanato. Tenāha “kadariyāti thaddhamaccharino”ti. Ekacco hi attano vasanaṭṭhāne bhikkhū hatthaṃ pasāretvāpi na vandati. Aññattha gato vihāraṃ pavisitvā sakkaccaṃ vanditvā madhurappaṭisaṇṭhāraṃ karoti “kiṃ, bhante, amhākaṃ vasanaṭṭhānaṃ nāgacchatha, sampanno padeso, paṭibālāhaṃ ayyānaṃ yāgubhattādīhi upaṭṭhānaṃ kātu”nti. Bhikkhu “saddho ayaṃ upāsako”ti yāgubhattādīhi saṅgaṇhāti.

Atheko thero tassa gāmaṃ gantvā piṇḍāya carati. So taṃ disvā aññena vā gacchati, gharaṃ vā pavisati. Sacepi sammukhībhāvaṃ āgacchati, hatthena vanditvā “ayyassa bhikkhaṃ detha, ahaṃ ekena kammena gacchāmi”ti pakkamati. Thero sakalagāmaṃ caritvā tucchapattova nikkhamati. Idaṃ tāva mudumacchariyaṃ nāma. Yena adāyakopi dāyako viya paññāyati. Idha pana thaddhamacchariyaṃ adhippetam. Yena samannāgato bhikkhūsu piṇḍāya pavitṭhesu “therā ṭhitā”ti vutte “kiṃ mayhaṃ pādā

rujjantī”tiādīni vatvā silāthambho viya khāṇuko viya ca thaddho hutvā tiṭṭhati,
sāmīcimpī na karoti, kuto dānaṃ. Ayamidha adhippeto. Tena vuttaṃ
“thaddhammaccharinoti thaddhena maccharena samannāgatāti attho”ti. Maccharaṃ
maccheraṃ macchariyanti atthato ekaṃ.

Paribhāsakāti bhikkhū gharadvāre ṭhite disvā “kiṃ tumhe kasitvā āgatā vapitvā
lāyitvā, mayaṃ attanopi na labhāma, kuto tumhākaṃ, sīghaṃ nikkhamathā”tiādīhi
santajjakā. Yācakānaṃ vacanassa atthaṃ jānantīti ettha kiñcāpi bhikkhū gharadvāre
ṭhitā tuṇhī honti, atthato pana “bhikkhaṃ dethā”ti vadanti nāma ariyāya yācanāya.
Vuttañhetāṃ “uddissa ariyā tiṭṭhanti, esā ariyāna yācanā”ti. Tatra ye “mayaṃ
pacāma, ime na pacanti, pacamāne patvā alabhantā kuhiṃ labhissatī”ti
deyyadhammaṃ saṃvibhajanti, te vadaññū yācakānaṃ vacanassa atthaṃ jānanti
nāma ñatvā kattabbakaraṇato. Catutthaṃ uttānameva.

Paṭhamasaṃvāsasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

5-6. Samajīvīsuttādivaṇṇanā

55-56. Pañcame anuggaṇhanatthanti nakulamātā nakulapitāti imesaṃ dvinnaṃ
saṅghatthāya. Nakulassa dārakassa pitā nakulapitā. Nakulamātāti etthāpi eseva
nayo. Sesamettha uttānameva. Chaṭṭhe natthi vattabbaṃ.

Samajīvīsuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

7-10. Suppavāsāsuttādivaṇṇanā

57-60. Sattame āyubhāgapāṭilābhinī hotīti āyukoṭṭhāsassa paṭilābhinī hoti.
Tividhalokanti sattasaṅkhārābhājanasaṅkhātāṃ tividhaṃ lokaṃ. Veditaṃ katvāti
vibhūtaṃ katvā. Lokavidūnanti karaṇatthe sāmivacananti āha “buddhehi pasatthā”ti.
Aṭṭhamanavamadasamāni uttānatthāneva.

Suppavāsāsuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Puññābhisandavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Pattakammavaggo

1-4. Pattakammasuttādivaṇṇanā

61-64. Dutiyaṃsa paṭhame ye anīṭṭhā na honti, te iṭṭhāti adhippetāti āha
“anīṭṭhapaṭikkhepena iṭṭhā”ti. Iṭṭhāti ca pariyiṭṭhā vā hotu mā vā,
iṭṭhārammaṇabhūtāti attho. Gavesitampi hi iṭṭhanti vuccati, taṃ idha nādhippetaṃ.
Maneti manasmīṃ. Kantāti vā kamaṇīyā, kāmetabbāti attho. Manaṃ appāyantīti
iṭṭhabhāvena manaṃ vaḍḍhenti. Kammasādhano idha bhoga-saddoti āha “bhogāti
bhuñjitabbā”tiādi. Dhammūpaghātāṃ katvā kusaladhammaṃ vinodetvā.
Upanijjhāyīyantīti upajjhāyāti āha “sukhadukkhesu upanijjhāyitabbattā”ti,
sukhadukkhesu uppannesu anussaritabbattāti attho. Sandiṭṭhasambhattehi ettha
tattha tattha saṅgamma diṭṭhamattā nātidaḷhamittā sandiṭṭhā, suṭṭhu bhattā
sinehavanto daḷhamittā sambhattā.

Visamalobhanti balavalobhaṃ. Sukhitaṃ sañjātasukhaṃ. Pīṇitaṃ dhātaṃ suhitaṃ. Tathābhūto pana yasmā balasampanno hoti, tasmā “balasampannaṃ karotī”ti vuttaṃ.

Sobhane kāyikavācasikakamme ratoti sūrato ukārassa dīghaṃ katvā, tassa bhāvo soraccaṃ, kāyikavācasiko avītikkamo. So pana atthato susīlabhāvoti āha “khantisoracce niviṭṭhāti adhivāsanakkhantiyañca susīlatāya ca niviṭṭhā”ti. Ekamattānanti ekaṃ cittanti attho. Rāgādīnañhi pubbabhāgiyaṃ damanādi paccekaṃ icchitabbaṃ, na maggakkhaṇe viya ekajjhaṃ paṭisaṅkhānamukhena pajahanato. Ekamattānanti vā vivekavasena ekaṃ ekākiṇaṃ attānaṃ. Tenevāha “ekaṃ attanova attabhāva”ntiādi. Uparūparibhūmīsūti chakāmasaggasaṅkhātāsu uparūparikāmbhūmīsū. Kamassa phalaṃ aggaṃ nāma. Taṃ panettha uccagāmīti āha “uddhamaggamassā”ti. Suvagge niyuttā, suvaggappayojanāti vā sovaggikā. Dasannaṃ visesānanti dibbaāyuvāṇṇayasasukhaādhipeyyānañceva iṭṭharūpādīnañca phalavisesānaṃ. Vaṇṇaggahaṇena cettha sako attabhāvavaṇṇo gahito, rūpaggahaṇena bahiddhā rūpārammaṇaṃ. Dutiyatatiyacatutthāni uttānatthāneva.

Pattakammasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Rūpasuttavaṇṇanā

65. Pañcame paminoti ulāratādivisesaṃ etenāti pamāṇaṃ, rupakāyo pamāṇaṃ etassāti rūpappamāṇo. Tato eva rūpe pasannoti rūpappasanno. Ghosoti cettha thutighoso. Lūkhanti paccayalūkhatā. Dhammāti sīlādayo guṇadhammā adhippetā. Imesaṃ pana catunnaṃ puggalānaṃ nānākaraṇaṃ pāḷiyaṃyeva āgataṃ. Vuttañhetam -

“Katamo ca puggalo rūpappamāṇo rūpappasanno? Idhekacco puggalo ārohaṃ vā passitvā pariṇāhaṃ vā passitvā saṅghānaṃ vā passitvā pāripūriṃ vā passitvā tattha pamāṇaṃ gahetvā pasādaṃ janeti. Ayaṃ vuccati puggalo rūpappamāṇo rūpappasanno.

“Katamo ca puggalo ghosappamāṇo ghosappasanno? Idhekacco puggalo paravaṇṇanāya parathomaṇāya parapasamsanāya paravaṇṇahārikāya tattha pamāṇaṃ gahetvā pasādaṃ janeti. Ayaṃ vuccati puggalo ghosappamāṇo ghosappasanno.

“Katamo ca puggalo lūkhappamāṇo lūkhappasanno? Idhekacco puggalo cīvaralūkhaṃ vā passitvā pattalūkhaṃ vā passitvā senāsanalūkhaṃ vā passitvā vividhaṃ vā dukkarakārikaṃ passitvā tattha pamāṇaṃ gahetvā pasādaṃ janeti. Ayaṃ vuccati puggalo lūkhappamāṇo lūkhappasanno.

“Katamo ca puggalo dhammappamāṇo dhammappasanno? Idhekacco puggalo sīlaṃ vā passitvā samādhim vā passitvā paññaṃ vā passitvā tattha pamāṇaṃ gahetvā pasādaṃ janeti. Ayaṃ vuccati puggalo dhammappamāṇo dhammappasanno”ti.

Tattha ārohanti uccataṃ. Sā ca kho tasmiṃ tasmiṃ kāle pamāṇayuttā datṭhabbā. Pariṇāhanti nātikisathūlatāvasena pīṇataṃ. Saṅghānanti tesam tesam aṅgapaccaṅgānaṃ susaṅghitataṃ dīgharassavaṭṭādiyuttaṭṭhānesu tathābhāvaṃ.

Pāripūrinti sabbesaṃ sarīrāvayavānaṃ paripuṇṇataṃ avikalataṃ. Tattha pamāṇaṃ gahetvāti tasmīṃ rūpe rūpasampattiyaṃ pamāṇabhāvaṃ upādāya. Pasādaṃ janetīti adhimokkhaṃ janeti uppādeti.

Paravaṇṇanāyāti “asuko ediso ca ediso cā”ti parassa guṇavacanena.
Parathomanāyāti parammukhā parassa silāghuppādakena abhitthavanena parena thutivasena, gāthādiupanibandhanena vuttāya thomanāyāti vuttaṃ hoti.
Parapasaṃsanāyāti parammukhā parassa guṇasaṃkittanena. Paravaṇṇahārikāyāti paramparavaṇṇahārikāya paramparāya parassa kittanasaddassa upasaṃhārena. Tatthāti tasmīṃ thutighose.

Cīvaralūkhanti thūlajiṇṇabahutunnakatādicīvarassa lūkhabhāvaṃ. Pattalūkhanti anekaganthikāhaṭatādipattassa lūkhabhāvaṃ. Vividhaṃ vā dukkarakārikanti dhutaṅgādivasena pavattanānāvidhaṃ dukkaracariyaṃ. Sīlaṃ vā passitvāti sīlapāripūrivasena visuddhaṃ kāyavacīsucaritaṃ ñāṇacakkhunā passitvā, jhānādiadhigamasuddhisamādhim vā vipassanābhiññāsaṅkhātāṃ paññaṃ vā passitvāti attho.

Evametasmīṃ catuppamāṇe lokasannivāse buddhesu appasannā mandā, pasannā bahukā. Rūpappamāṇassa hi buddharūpato uttari pasādāvahaṃ rūpaṃ nāma natthi. Ghosappamāṇassa buddhānaṃ kittighosato uttari pasādāvaho ghoso nāma natthi. Lūkhappamāṇassa kāsikāni vatthāni mahārahāni kañcanabhājanāni tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavike sabbasampattiyutte pāsādavare pahāya paṃsukūlacīvaraselayapattarukkhamūlādisenāsanasevino buddhassa bhagavato lūkhato uttari pasādāvahaṃ aññaṃ lūkhaṃ nāma natthi. Dhammappamāṇassa sadevake loke asādhāraṇasīlādiguṇassa tathāgatassa sīlādiguṇato uttari pasādāvaho añño sīlādiguṇo nāma natthi. Iti bhagavā imaṃ catuppamāṇikaṃ lokasannivāsaṃ muṭṭhinā gahetvā viya ṭhitoti.

Pamāṇimsūti pamāṇaṃ aggahesuṃ. Niyakajjhatte tassa guṇaṃ na jānātīti tassa abbhantare pavattamānaṃ sīlādiguṇaṃ na jānāti. Sesam suviññeyyameva.

Rūpasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Ahirājasuttavaṇṇanā

67. Sattame daṭṭhavisānevāti avadhāraṇena diṭṭhavisādayo nivatteti. Kaṭṭhamukhādayo hi cattāro āsīvisā daṭṭhavisō, diṭṭhavisō, phuṭṭhavisō, vātavisoti paccekaṃ catubbidhā hontīti visavegavikāravasena soḷasa vuttā. Tesu daṭṭhavisānaṃyeva idha gahaṇaṃ, na itaresanti dasseti. Sesam suviññeyyameva.

Ahirājasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Devadattasuttavaṇṇanā

68. Atṭhame kāle sampatteti gabbhassa paripākagatattā vijāyanakāle sampatte. Potakanti assatariyā puttaṃ. “Phalaṃ ve kadaliṃ hantī”tiādigāthāya kukkujakeneva pattavaṭṭipasavassa ucchinnattā phaluppatti kadaliyā parābhavāya hotīti āha “phalaṃ ve kadaliṃ hantī”ti. Kukkujakaṃ nāma kadaliyā pupphanālaṃ. Tathā phalapākāpariyosānattā osadhīnaṃ “phalaṃ veḷuṃ naḷa”nti vuttaṃ. Ayaṃ panettha piṇḍattho - yathā attano phalaṃ kadaliveḷunaḷe vināseti, gabbho ca assatariṃ, evaṃ attano kammabhūto sakkāro asappurisaṃ vināsetīti.

9. Padhānasuttavaṇṇanā

69. Navame padahati etehīti padhānāni. Uttamavīriyāni seṭṭhavīriyāni visiṭṭhassa atthassa sādhanato. Kilesānaṃ saṃvaratthāyāti yathā abhijjhādayo na uppajjanti, evaṃ satiyā upaṭṭhānena kilesānaṃ saṃvaraṇatthāya. Pajahanatthāyāti kāmavitakkādīnaṃ vinodanatthāya. Padhānanti tasseeva pajahanassa sādhanavasena pavattavīriyaṃ. Kusalānaṃ dhammānaṃ brūhanatthāyāti bojjaṅgasāṅkhātānaṃ kusalahammānaṃ vaḍḍhanatthāya. Padhānanti tasseeva vaḍḍhanassa sādhanavasena pavattavīriyaṃ.

Padhānasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Adhammikasuttavaṇṇanā

70. Dasame visamanti bhāvanapuṃsakametaṃ. Tenāha “visamā hutvā”ti. Asamayenāti akāle. Bhummatthe hetuṃ karaṇavacanaṃ. Pakatṭhaṃ padhānaṃ añjasaṃ etesanti pañjasā, añjasaṃ pagatā paṭipannāti vā pañjasā, pakatimaggagāmino. Na pañjasā apañjasā, amaggappaṭipannā. Te pana yasmā maggato apagatā nāma honti, tasmā vuttaṃ “maggato apagatā”tiādi.

Gāthāsu pana evamettha sambandho veditabbo. Gunnaṃ ce taramānānanti gāvīsu mahoghaṃ tarantīsu. Jimhaṃ gacchati puṅgavoti yadi yūthapati usabho kuṭilaṃ gacchati. Sabbā tā jimhaṃ gacchantīti sabbā tā gāvīyo kuṭilameva gacchanti. Kasmā? Nette jimhaṃ gate sati tassa kuṭilagatatā. So hi tāsāṃ paccayiko upaddavaharo ca. Evamevanti yathā cetāṃ, evameva yo manussesu padhānasammato, yadi so adhammacārī siyā, ye tassa anujīvino, sabbepi adhammikā honti. Sāmisampadā hi pakatisampadaṃ sampādeti. Yasmā etadevaṃ, tasmā sabbaṃ raṭṭhaṃ dukkhaṃ seti, rājā ce hoti adhammiko.

Adhammikasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Pattakammavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Apaṇṇakavaggo

1-2. Padhānasuttādivaṇṇanā

71-72. Tatiyavaggassa paṭhame yavati tena phalaṃ missitaṃ viya hotīti yoni, ekantikaṃ kāraṇaṃ. Assāti yathāvuttassa bhikkhuno. Paripuṇṇanti avikalaṃ anavasesaṃ. Āsave khepetīti āsavakkhaya, aggamaggo. Idha pana arahattaphalaṃ adhippetanti āha “arahattatthāyā”ti. Dutiyaṃ uttānameva.

Padhānasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

3-5. Sappurisasuttādivaṇṇanā

73-75. Tatiye pañhatthāya abhinītoti pañhakaraṇatthāya abhimukhaṃ nīto. Alambitaṃ katvāti alambaṃ katvā, ayameva vā pāṭho, vipalambaṃ akatvāti attho. Avajānātīti avaññaṃ karoti, nindatīti attho. Catutthapañcame natthi vattabbaṃ.

Sappurisasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Kusinārasuttavaṇṇanā

76. Chaṭṭhe nagaraṃ pavisitukāmā uyyānato upecca vattanti gacchanti etenāti upavattanaṃ. Yatheva hi kalambanaditīrato rājamātuvihāradvārena thūpārāmaṃ gantabbaṃ hoti, evaṃ hiraññavatikāya pārimatīrato sālavanaṃ uyyānaṃ, yathā anurādhapurassa thūpārāmo dakkhiṇapacchimadisāya, evaṃ taṃ uyyānaṃ kusinārāya dakkhiṇapacchimadisāya hoti. Yathā thūpārāmato dakkhiṇadvārena nagaraṃ pavisanamaggo pācīnamukho gantvā uttarena nivattati, evaṃ uyyānato sālapanṭi pācīnamukhā gantvā uttarena nivattā, tasmā taṃ “upavattana”nti vuccati. Antareti dvīnaṃ sālārakkhānaṃ vemajjhe. Tattha hi paññāpiyamānassa mañcassa ekā sālapanṭi sīsabhāge hoti, ekā pādabhāge. Tatrapi eko taruṇasālo sīsabhāgassa āsanno hoti, eko pādabhāgassa. Apica yamakasālā nāma mūlakhandhaviṭṭapapattehi aññaṃaññaṃ saṃsibbitvā ṭhitasālātipi vadanti.

Dveḷḷhakanti dvidhāgāho, anekaṃsaggāhoti attho. Vimatīti saṃsayāpattīti āha “vinicchitūṃ asamatthata”ti. Taṃ vo vadāmīti taṃ saṃsayavantāṃ bhikkhūṃ sandhāya vo tumhe vadāmīti. Nikkaṇkhabhāvapaccakkhakaraṇanti buddhādīsu tesāṃ bhikkhūnaṃ nikkaṇkhabhāvassa paccakkhakāriyā yāthāvato tamatthaṃ paṭivijjhātvā ṭhitaṃ sabbaññaṃaññaṃnameva. Etthāti etasmim atthe.

Kusinārasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Acinteyyasuttavaṇṇanā

77. Sattame lokacintāti lokasannivesappaṭisaṃyuttā vīmaṃsā. Tenāha “kena nu kho candimasūriyā”tiādi. Nāḷikerādayoti ādi-saddena avuttānaṃ osadhiṭṭhavanappatiādīnaṃ saṅgaho. Evarūpā lokacintāti edisā vuttasadisā aññaṃ sā lokacintā.

Acinteyyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Dakkhiṇasuttavaṇṇanā

78. Aṭṭhame dānasaṅkhātāya dakkhiṇāyāti deyyadhammasaṅkhātāya dakkhiṇāya. Visuddhi nāma mahājutikatā. Sā pana mahapphalatāya veditabbāti āha “mahapphalabhāvenā”ti. Visujjhatīti na kilissati, amalinā mahājutikā mahāvippahārā hotīti attho. Sucidhammoti rāgādiasucividhamanena sucisabhāvo. Lāmakadhammoti hīnasabhāvo pāpakiriyāya. Akusaladhammā hi ekantanihīnā. Jūjako sīlavā kalyāṇadhammo na hoti, tassa mahābodhisattassa attano puttadānaṃ dānapāramiyā matthakaṃ gaṇhantaṃ mahāpathavikampanasamatthaṃ jātaṃ. Svāyaṃ dāyakaguṇoti āha “vessantaramahārājā kathetabbo”tiādi. Uddharatīti bahulaṃ pāpakammavasena laddhabbavinipātato uddharati, tasmā natthi mayhaṃ kiñci cittassa aññatthattanti adhippāyo.

Petadakkhiṇanti pete uddissa dātabbadakkhiṇaṃ. Pāpitakāleyevāti “idaṃ dānaṃ asukassa petassa hotū”ti taṃuddisanavasena pattiyaṃ pāpitakāleyeva. Assāti petassa. Pāpuṇīti phalasampattilabhāpanavasena pāpuṇi. Ayañhi pete uddissa dāne dhammatā. Tadā kosalarañño pariccāgavasena ativiya dānājjhāsayataṃ buddhappamukhassa ca saṅghassa ukkaṃsagataguṇavisiṭṭhataṃ sandhāyāha “asadisadānaṃ kathetabba”nti.

Dakkhiṇasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

9-10. Vaṇijjasuttādivaṇṇanā

79-80. Navame taṃsadisāti yādisā vaṇijjā payuttā ayathādhippāyā aññā vā sampajjati, tādisāvāti attho. Chedaṃ gacchatīti vināsaṃ pāpuṇāti. Adhippāyato parā visiṭṭhāti parādhippāyo. Tenevāha “ajjhāsayato adhikataraphalā hoti”ti. Cīvarādinā paccayena vadeyyāsīti cīvarādipaccaya hetu maṃ vadeyyāsi pattheyyāsi. Atha vā yadā cīvarādinā paccayena attho hoti, tadā maṃ yāceyyāsīti attho. Sesam suviññeyyameva. Dasamaṃ uttānameva.

Vaṇijjasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Apaṇṇakavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Macalavaggo

1-6. Pāṇātipātasuttādivaṇṇanā

81-86. Catutthassa paṭhamādīni uttānatthāneva. Pañcame “nīce kule paccājāto”tiādikena appakāsabhāvena tamatīti tamo, tena tamena yuttoti tamo puggalo vuccati. Tathā hi taṃyogato puggalassa tabbohāro yathā “maccherayogato maccharo”ti, tasmā tamoti appakāsabhāvena tamo tamabhūto andhakāraṃ viya jāto, andhakāratam vā pattoti attho. Vuttalakkaṇaṃ tamameva paramparato ayaṇaṃ gati niṭṭhā etassāti tamaparāyaṇo. Ubhayenapi tamaggahaṇena khandhatamo kathito, na andhakāratamo. Khandhatamoti ca sampattirahitā khandhapavattiyeva daṭṭhabbā. “Ucce kule paccājāto”tiādikena pakāsabhāvena jotetīti jotī, tena jotināyuttotiādi sabbaṃ vuttanayena veditabbaṃ. Itare dve ti jotitamaparāyaṇo, jotijotiparāyaṇoti itare dve puggale.

Veṇuvettādivilīvehi peḷabhājanādikārakā vilīvakārakā. Migamacchādīnaṃ nisādanato nesādā, māgavikamacchabandhādayo. Rathesu cammena nahaṇakaraṇato rathakārā, cammakārā. Puiti karīssa nāmaṃ, taṃ kusenti apanentīti pukkusā, pupphachaḍḍakā. Dubbaṇṇoti virūpo. Okoṭimakoti ārohābhāvena heṭṭhimako, rassakāyoti attho. Tenāha “lakuṇḍako”ti. Laku viya ghaṭikā viya ḍeti pavattatīti lakuṇḍako, rasso. Kaṇati nimīlatīti kāṇo. Taṃ panassa nimīlanaṃ ekena akkhiṇā dvīhipi vāti āha “ekacchikāṇo vā ubhayacchikāṇo vā”ti. Kuṇanaṃ kuṇo, hatthavekallaṃ, so etassa atthīti kuṇī. Khañjo vuccati pādavikalo. Heṭṭhimakāyasaṅkhāto sarīrassa pakkho padeso hatto assāti pakkhahato. Tenāha “pīṭhasappī”ti. Padīpe padīpane etabbaṃ netabbanti padīpeyyaṃ, telakapālādiupakaraṇaṃ. Vuttanti aṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ.

Āgamanavipattīti āgamaṇaṭṭhānavasena vipattī “āgamo etthā”ti katvā. Pubbuppannapaccayavipattīti paṭhamuppannapaccayavasena viparāvatti. Caṇḍālādisabhāvā hissa mātāpitāro paṭhamuppannapaccayo. Pavattapaccayavipattīti pavatte sukhapaccayavipattī. Tādise nihīnakule uppannopi koci vibhavasampanno siyā, ayaṃ pana duggato durūpo. Ājīvupāyavipattīti ājīvanupāyavasena vipattī. Sukhena hi jīvikaṃ pavattetuṃ upāyabhūtā hatthisippādayo imassa natthi, pupphachaḍḍanasilākoṭṭanādikammaṃ pana katvā jīvikaṃ pavatteti. Tenāha “kasiravuttike”ti. Attabhāvavipattīti upadhivipattī. Dukkakāraṇasamāyogoti

kāyikacetasikadukkhuppattiyā paccayasamodhānaṃ. Sukhakāraṇavipattīti sukhapaccayaparihāni. Upabhogavipattīti upabhogasukhassa vināso anupaladdhi. Joti ceva jotiparāyaṇabhāvo ca sukkapakkho. Chaṭṭhaṃ uttānameva.

Pāṇātipātasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Puttasuttavaṇṇanā

87. Sattame ma-kāro padasandhikaro “aññaṃañña”ntiādīsu viya. Niccalasamaṇoti thirasamaṇo. Abhisiñcitabboti abhisekoti kammaśādhano abhisekasaddo. Tenāha “abhisekaṃ kātuṃ yutto”ti.

Bākulatthero viyāti thero hi mahāyasassī, tassa puttadhītaro nattupanattakā sukhumaśātakehi cīvarāni kāretvā rajāpetvā samugge pakkhipitvā paṇṇanti. Therassa nahānakāle nahānakotṭhake ṭhapenti. Thero tāni nivāseti ceva pārupati ca. Tenevetam vuttaṃ.

Khadiravanamagge sīvalitthero viyāti satthari kira taṃ maggaṃ paṭipanne devatā “amhākaṃ ayyassa sīvalittherassa sakkāraṃ karissāmā”ti cintetvā ekekeyojane vihāraṃ kāretvā ekayojanato uddhaṃ gantuṃ adatvā pātova utṭhāya dibbāni yāguādīni gahetvā “amhākaṃ ayyo sīvalitthero kahaṃ nisinno”ti vicaranti. Thero attano abhihaṭṭaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dāpesi. Evaṃ satthā saparivāro tiṃsayojanikaṃ kantāraṃ sīvalittherassa puññaphalaṃ anubhavamānova agamāsi. Tenevetam vuttaṃ.

Aṭṭhakanāgarasutte ānandatthero viyāti aṭṭhakanāgarako kira gahapati therassa dhammadesanāya pasīditvā pañcasatagghanakaṃ vihāraṃ kāretvā adāsi. Taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ.

Pilindavacchatthero viyāti therassa kira iddhānubhāvena pasannā manussā sappiādīni bahūni bhesajjāni abhihariṃsu. Pakatīyāpi ca āyasmā pilindavaccho lābhī hoti pañcannaṃ bhesajjānaṃ, laddhaṃ laddhaṃ parisāya vissajjeti. Tenetaṃ vuttaṃ “gilānapaccayaṃ pilindavacchatthero viyā”ti.

Tiṇṇampi sannipātena nibbattānīti pittādīnaṃ tiṇṇampi visamānaṃ sannipātena jātāni. Atisītādibhāvena utūnaṃ pariṇāmoti āha “atisītaatiṇṇhaututo jātānī”ti. Purimaututo visadiso utu utupariṇāmo, tato jātāni utupariṇāmajāni, visabhāgututo jātānīti attho. Jaṅgaladesavāsīnañhi anūpadese vasantānaṃ visabhāgova utu uppajjati, anūpadesavāsīnañca jaṅgaladeseti. Evaṃ malayasamuddatīrādivasenapi utuvisabhāgatā uppajjatiyeva. Tato jātāni utupariṇāmajāni nāma.

Attano pakaticariyānaṃ visamaṃ kāyassa pariharaṇavasena visamaparihārajāni. Tāni pana accāsanaatiṭṭhānādinā veditabbānīti āha “accāsanaatiṭṭhānādikā”ti. Ādi-saddena mahābhāravahaṇasudhākoṭṭanaadesakālacaraṇādīni saṅgaṇhāti. Parassa upakkamato nibbattāni opakkamikāni, ayaṃ coroti vā pārādārikoti vā gahetvā jaṇṇukakapparamuggarādīhi nippothanaupakkamaṃ paccayaṃ katvā uppannānīti attho. Tenāha “vadhābandhanādiupakkamena nibbattānī”ti. Kevalanti bāhiraṃ paccayaṃ anapekkhitvā kevalaṃ, tena vināti attho. Tenāha “pubbekatakammavipākavaseneva jātānī”ti.

Puttasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

8-10. Saṃyojanasuttādivaṇṇanā

88-90. Aṭṭhame sotāpanno catūhi vātehi indakhīlo viya parappavādehi akampiyo acalasaddhāya samannāgatattā sāsane laddhappatiṭṭho samaṇamacalo nāmāti āha “sāsane laddhappatiṭṭhattā”tiādi. Thaddhabhāvakarānaṃ kilesānaṃ sabbaso samucchinnattāti cittassa thaddhabhāvakarānaṃ uddhambhāgiyakilesānaṃ sabbaso abhāvā samaṇasukhumālo nāma sukhumālabhāvappattito. Navamadasamāni suviññeyyāneva.

Samyojanasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Macalavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Asuravaggo

1-2. Asurasuttādivaṇṇanā

91-92. Pañcamassa paṭhamadutiyāni uttānatthāneva.

Asurasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Dutiyasamādhisuttavaṇṇanā

93. Tatiye appaṭivānīti bhāvappadhāno niddesoti āha “anivattanatā”ti. “Appaṭivānīti”ti vattabbe “appaṭivānī”ti vuttaṃ. Tathā hi vīriyappavāhe vattamāne antarā eva paṭigamaṇaṃ nivattaṇaṃ paṭivānaṃ, taṃ assa atthīti paṭivānī, na paṭivānī appaṭivānī, tassa bhāvo appaṭivānīti, anivattanāti attho. Appaṭivānīti vā itthiliṅgavasenevāyaṃ niddeso. Antarāyeva paṭigamaṇaṃ nivattaṇaṃ paṭivānī, na paṭivānī appaṭivānī, anivattanāti attho.

Dutiyasamādhisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Tatiyasamādhisuttavaṇṇanā

94. Catutthe saṅṭhapetabbanti sammadeva ṭhapetabbaṃ. Yathā pana ṭhapitaṃ saṅṭhapitaṃ hoti, taṃ dassetuṃ “sannisādetabba”ntiādi vuttaṃ. Tattha sannisādetabbanti samādhippaṭipakkhe kilese sannisīdāpentena cittaṃ gocarajjhatte sannisīdāpetabbanti. Ekodi kātabbanti abyaggabhāvāpādanena ekaggaṃ kātabbaṃ. Samādahitabbanti yathā ārammaṇe suṭṭhu appitaṃ hoti, evaṃ sammā sammadeva ādahitabbaṃ, suṭṭhu āropetabbaṃ samāhitaṃ kātabbanti attho.

Tatiyasamādhisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

5-6. Chavālātasuttādivaṇṇanā

95-96. Pañcame chavālātanti chavānaṃ daḍḍhaṭṭhāne alātaṃ. Tenevāha “susāne alāta”nti. Majjhaṭṭhāne gūthamakkhitaṃ pamāṇena aṭṭhaṅgulamattaṃ dvīsu ṭhānesu ādittaṃ majjhe gūthamakkhitaṃ. Kaṭṭhatthanti kaṭṭhena kātabbakiccaṃ. Sesamettha uttānameva. Chaṭṭhaṃ uttānameva.

Chavālātasuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

7-10. Khippanisantisuttādivaṇṇanā

97-100. Sattame khippanisantīti khippapañño. Tenāha “khippanisāmano”tiādi. Anurūpadhammanti lokuttarādhigamassa anucchavikasabhāvaṃ. Kalyāṇā sundarā parimaṇḍalapadabyañjanā vācā assāti kalyāṇavāco. Tenāha “sundaravacano”ti. Kalyāṇaṃ madhuraṃ vākkaraṇaṃ udāhāraghoso assāti kalyāṇavākkaraṇo. Guṇaparipuṇṇabhāvena pūre puṇṇabhāve bhavāti porī, tāya poriyā. Tenāha “guṇaparipuṇṇāyā”ti. Pure bhavattā poriyā nāgarikitthiyā sukhumālattanena sadisāti porī, tāya poriyā. “Sukhumālattanena”ti iminā tassā vācāya mudusaṇhabhāvo vutto. Apalibuddhāyāti pittasemhādīhi na paliveṭhitāya. Adosāyāti sandiddhivilambitādidosaarahitāya agaḷitapadabyañjanāyāti apatitapadabyañjanāya avirahitapadabyañjanāya. Ubhayametaṃ anelagalāyāti imasseva atthavacanaṃ. Anelagalāyāti hi anelāya ceva agalāya cāti attho. Atthaṃ viññāpetuṃ samatthāyāti ādimajjhapariyosānaṃ pākaṭaṃ katvā bhāsitatthassa viññāpanasatthāya. Atṭhamanavamadasamāni uttānatthāneva.

Khippanisantisuttādivaṇṇanā niṭṭhitā.

Asuravaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyapaṇṇāsakaṃ niṭṭhitaṃ.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. The Canon of Discourses - Subcommentaries. 4. The Collection of the Numerical Discourses - Subcommentaries. 04. Subcommentary on the Book of the Fours. 2. The Second Fifty Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org